

Einar Arnalds borgardómari kvað upp þenna dóm ásamt meðdómsmönnum Einari B. Kristjánssyni og Ragnari Þórarinssyni húsasmíðameisturum.

Dómsorð:

Stefndi, Knattspyrnufélag Reykjavíkur, ber fábótaábyrgð að sjötíu hundraðshlutum á tjóni því, sem stefnandi, Jón Á. Ketilsson, kann að hafa beðið við framangreint slys.

Stefndi greiði stefnanda kr. 4.000.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Miðvikudaginn 12. júní 1957.

Nr. 75/1957. **Borgarstjórnin í Reykjavík f. h. bæjarsjóðs**
(Einar B. Guðmundsson hrl.)

gegn

Áburðarverksmiðjunni h/f
(Benedikt Sigurjónsson hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómara Hæstaréttar.

Um fasteignagjald.

Dómur Hæstaréttar.

Sigurður Grímsson, fulltrúi borgarfégeta í Reykjavík, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða úrskurð.

Áfrýjandi, sem hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 24. apríl þ. á., gerir þær dómkröfur, að lagt verði fyrir fégeta að framkvæma lögtak það, sem krafizt er. Svo krefst hann og málskostnaðar úr hendi stefnda í héraði og fyrir Hæstarétti að mati Hæstaréttar.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða úrskurðar og málskostnaðar fyrir Hæstarétti að mati dómsins.

Fallast ber á þá röksemd héraðsdómara, að orðalag 9. gr. laga nr. 40/1949 um undanþágu stefnda frá greiðslu allra skatta og opinberra gjalda nema útsvars til sveitarsjóðs sé svo viðtækt og ótvírætt, að stefndi sé með ákvæði þessu

undanþeginn greiðslu fasteignagjalds til bæjarsjóðs Reykjavíkur. Með skírskotun til þessa ber að staðfesta hinn áfrýjanda úrskurð.

Eftir þessum úrslitum þykir rétt, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 3.000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, borgarstjórinn í Reykjavík f. h. bæjarsjóðs, greiði stefnda, Áburðarverksmiðjunni h/f, málskostnað í Hæstarétti, kr. 3.000.00, að viðlagðri aðför að lögum.

Úrskurður fógetadóms Reykjavíkur 27. febrúar 1957.

Gjörðarpola, Áburðarverksmiðjunni h/f í Gufunesi, var gert að greiða fasteignaskatt til bæjarsjóðs Reykjavíkur fyrir ár 1956, samtals kr. 29.190.00. Þar eð gjörðarpoli hefur neitað að greiða skatt þenna, hefur borgarstjórinn í Reykjavík f. h. bæjarsjóðs krafizt þess, að lögtak verði látið fara fram í eignum gjörðarpola til tryggingar framangreindri skattupphæð ásamt dráttarvöxtum og kostnaði, og að honum verði úrskurðaður málskostnaður úr hendi gjörðarpola að mati réttarins.

Gjörðarpoli hefur mótmælt framangreindri skattkröfu gjörðarbeiðanda og gert þær réttarkröfur, að synjað verði um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgjörðar og honum úrskurðaður málskostnaður úr hendi gjörðarbeiðanda að mati réttarins.

Mótmæli sín og kröfur reisir gjörðarpoli á því, að óheimilt hafi verið að leggja umræddan skatt á fyrirtæki hans, þar eð það sé undanþegið öllum sköttum og opinberum gjöldum samkvæmt 9. gr. laga nr. 40/1949 um áburðarverksmiðju, en í nefndri lagagrein segir svo:

„Áburðarverksmiðjan skal undanþegin öllum sköttum og opinberum gjöldum nema útsvari til sveitarsjóðs. Aldrei má leggja á hana hærra útsvar en nemi 1% af tekjuafgangi hennar.“

Gjörðarbeiðandi hefur mótmælt öllum kröfum gjörðarpola í máli þessu og því sjónarmiði hans, að undanþáguákvæði 9. gr. laga nr. 40/1949 taki til fasteignaskatts þess, sem hér ræðir um. Að vísu teljist fasteignaskattur samkvæmt lögum nr. 67/1945 til skatta eða opinberra gjalda, og mætti því í fljótu bragði ætla, að gjörðarpoli væri undanþeginn skyldu til greiðslu þessa skattgjalds, en þetta verði þó alls ekki talið vafalaust. Meðal annars hafi

gjörðarþoli greitt af hendi ýmis gjöld, sem vafalaust teljist til opinberra gjalda, svo sem lögboðin aðflutnings- og útflutningsgjöld, skatta af bifreiðum sínum, þinglesturs- og stimpilgjöld og önnur gjöld, sem innheimt eru af opinberri hálfu. Með þessu hafi gjörðarþoli í framkvæmd viðurkennt, að hann sé ekki undanþeginn greiðslu allra opinberra gjalda. Þá hefur gjörðarbeiðandi bent á það, að áður en lög nr. 40/1949 voru sett, hafi verið samþykkt á Alþingi allmörg lög, sem höfðu að geyma undanþágu frá útsvari og tekju- og eignarskatti eða jafnvel undanþágu frá öllum sköttum og opinberum gjöldum, svo sem lög um skattgreiðslu H/f Eimskipafélags Íslands nr. 33/1928 og síðari lög, lög nr. 96/1936, um að Mjólkursamsalan í Reykjavík og Sölusamband íslenzkra fiskframleiðenda skuli vera undanþegin útsvari, tekju- og eignarskatti, og lög nr. 52/1949 um Fiskiðjuver ríkisins í Reykjavík. Lög þessi hafi að vísu ekki að geyma ákvæði um algert skattfrelsi. Hins vegar starfi allar þær stofnanir, sem lögin fjalla um, meira og minna í þágu almennings, og sumar þeirra, svo sem Síldarverksmiðjur ríkisins og Fiskiðjuver ríkisins, séu beinlínis stofnaðar af ríkinu sjálfu. Allar eigi þessar stofnanir, að einni undanskilinni, verðmiklar fasteignir og allar greiði þær fasteignaskatt samkvæmt lögum nr. 67/1945. Enn fremur hefur gjörðarbeiðandi bent á, að Landsbanki Íslands, Útvegsbanki Íslands h/f, Búnaðarbanki Íslands og Iðnaðarbanki Íslands h/f njóti allir að lögum skattfrelsis með sama hætti og gjörðarþoli. Allir eigi bankarnir verðmiklar fasteignir og allir hafi þeir greitt fasteignaskatt samkvæmt lögum nr. 67/1945. Hið sama sé að segja um Áfengisverzlun ríkisins, er greiði fasteignaskatt af fasteignum sínum við Skúlagötu samkvæmt sömu lögum. Þá hefur gjörðarbeiðandi máli sínu til stuðnings bent á dóm Hæstaréttar, uppkveðinn 27. febrúar 1928 í málinu: Íslandsbanki gegn lögreglustjóranum í Reykjavík f. h. ríkissjóðs, þar sem bankinn var dæmdur til að greiða fasteignaskatt til ríkissjóðs, þrátt fyrir undanþáguákvæði 12. gr. laga nr. 66/1905 um Íslandsbanka, sbr. 11. gr. sömu laga. Þá hefur gjörðarbeiðandi haldið því fram, að þegar frumvarpið að lögum um áburðarverksmiðju var borið fram á Alþingi, hafi að sjálfsögðu legið fyrir fullkomin vitneskja um framkvæmd þeirra lagaákvæða, sem fjalla um skatta þeirra stofnana, er að framan greinir, og að ólíklegt sé, að það hafi verið ætlun löggjafans að gera hlut Áburðarverksmiðjunnar h/f betri en nokkurrar þeirrar stofnunar hér á landi, sem skattfrelsis eða skattfríðinda nýtur. Til þess hefði þurft skýrt og ótvírætt lagaboð. Af framangreindum ástæðum telur gjörðarbeiðandi vafalaust, að

gjörðarþoli sé skattskyldur samkvæmt lögum nr. 67/1945, sbr. lög nr. 29/1952, og að því beri að leyfa framgang hinnar umbeðnu lögtaksgjörðar.

Gjörðarþoli hefur eindregið mótmælt því sjónarmiði gjörðarbeiðanda, að Áburðarverksmiðjunni h/f beri að greiða umræddan fasteignaskatt samkvæmt lögum nr. 67/1945, sbr. lög nr. 29/1952, þrátt fyrir undanþáguákvæði 9. gr. laga nr. 40/1949. Heldur gjörðarþoli því fram, að hagfræði, sett lög og eðli málsins geri greinarmun á sköttum annars vegar og opinberum gjöldum hins vegar. Mörkin séu að vísu eigi alltaf skýr, en almennt megi þó segja, að með opinberum gjöldum, gagnstætt sköttum, sé átt við tolla og þau gjöld, sem ætlazt sé til, að þjónusta komi fyrir („gebyr“), svo sem þinglýsinga- og dómsmálagjöld, notarialgjöld o. fl., gjöld fyrir ýmsa öryggisþjónustu, t. d. skoðunargjöld skipa, véla, bifreiða o. s. frv. Enda þótt gjörðarþoli hafi greitt slík gjöld, þá felist ekki í því nein viðurkenning á skyldu hans til þess að greiða „skatta“. Eðlismunur þessara skyldugreiðslna skeri þar úr. Vegna þess að mörkin milli skatts og opinbers gjalds séu stundum eigi vel skýr, hafi það getað verið varhugavert að orða undanþáguna í 9. gr. laga nr. 40/1949 þannig, að skattar einir væru nefndir. Það hafi því verið nauðsynlegt að orða ákvæðið þannig, að augljóst væri, að undanþágan næði ekki aðeins til skatta í þrengri merkingu, heldur og til gjalda, er að einhverju leyti fælu í sér annað og meira en endurgjald fyrir veitta þjónustu. Á hinn bóginn hefði það verið óeðlilegt og vissulega ekki til þess ætlazt, að undanþágan næði til gjalda, sem telja mætti beint endurgjald fyrir veitta þjónustu, eins og t. d. gjald fyrir rafmagnsnot, vatn o. s. frv. Samkvæmt þessu hnigi öll rök að því, að undanþágan nái eigi aðeins til skatta í þrengri merkingu, heldur og opinberra gjalda, að þeim einum undanskildum, sem teljast verði beint endurgjald fyrir veitta þjónustu. Gjörðarþoli hefur enn fremur máli sínu til stuðnings vitnað til 7. gr. laga nr. 67/1945, en þar segir: „Ef bæjarstjórn í kaupstað eða hreppsnefnd í kauptúni leggur á húseignir skatt, sem er helmingur eða meira þess hámarks, sem heimilað er í 1. gr., skal bæjarsjóður á sinn kostnað annast í kaupstaðnum sóthreinsun, sorphreinsun, salernishreinsun, en um vatnsskatt, gjald til holræsa, gangstétta og brunatrygginga fer eftir ákvæðum þeim, sem nú gilda eða síðar verða sett.“ Samkvæmt ákvæðum 2. tl. 1. gr. nefndra laga sé hámark skattsins af tryggingum 1% af fasteignamati, en með lögum nr. 29/1952 hafi sveitarstjórn fengið heimild til þess að innheimta skatt þenna með allt að 400% álagi. Hér í Reykjavík

muni skatturinn innheimtur með 200% álagi. Þegar litið sé á þessi ákvæði nefndra laga, sé það ljóst, að gjald það, sem hér sé deilt um, sé að nokkru hreinn skattur, sem ótvírætt falli undir undanþáguheimildina í 9. gr. laga nr. 40/1949 og að nokkru endurgjald fyrir þjónustu, sem veita skuli, en gjörðarþola beri eigi að greiða, þar eð honum sé eigi látin sú þjónusta í té. Þá heldur gjörðarþoli því fram, að dómur Hæstaréttar, sá er getið er hér að framan og gjörðarbeiðandi hefur vitnað til, skeri á engan hátt úr um það efni, sem deilt er um í máli þessu. Hið sama sé að segja um bankana og aðrar þær stofnanir, sem gjörðarbeiðandi hafi nefnt. Sumar þessar stofnanir njóti eigi algers skattfrelsis, en aðrar, þ. e. bankarnir, njóti þess að vísu, en þess beri að gæta, að þeir séu eigi háðir verðlagsákvörðunum og hafi reynzt gróða-fyrirtæki. Gjörðarþoli sé hins vegar háður verðlagseftirliti og honum sé skylt að selja afurðir sínar við kostnaðarverði, sbr. 8. gr. laga nr. 40/1949. Það væri því alveg andstætt tilgangi þessa lagaákvæðis, sbr. og 9. gr. laganna, ef gjörðarbeiðanda væri veittir möguleikar á því að hækka með sköttum kostnað gjörðarþola. Þá verði það og heldur ekki séð, að það geti á nokkurn hátt bundið gjörðarþola eða skert réttindi hans, þótt einhverjir aðiljar hafi greitt gjörðarbeiðanda fé umfram skyldu. Samkvæmt framan-sögðu telur gjörðarþoli því ljóst, að umkrafinn skattur eigi ekki stoð í lögum, að því er til hans tekur, og að því beri að synja um framgang lögtaksgjörðarinnar.

Aðiljar hafa lagt atriðið undir úrskurð réttarins.

Ágreiningsefni máls þessa lýtur, svo sem að framan greinir, að því, hvort gjörðarþola beri að greiða fasteignaskatt samkvæmt lögum nr. 67/1945, sbr. lög nr. 29/1952, af fasteignum sínum í Gufunesi. Telur gjörðarbeiðandi, að gjörðarþoli eigi að greiða skatt þenna þrátt fyrir undanþáguákvæði 9. gr. laga nr. 40/1949, þar sem segir, að áburðarverksmiðjan skuli vera undanþegin öllum sköttum og opinberum gjöldum nema útsvari til sveitarsjóðs. Til stuðnings þessu sjónarmiði sínu hefur gjörðarbeiðandi haldið því fram, meðal annars, að gjörðarþoli hafi með greiðslu ýmissa opinberra gjalda, sem talin eru hér að framan, viðurkennt í framkvæmd, að hann sé eigi undanþeginn greiðslu allra opinberra gjalda, að áður en lög nr. 40/1949 voru sett, hafi verið samþykkt á Alþingi allmörg lög, er veittu þar tilteknum stofnunum ýmist veruleg skattfríðindi eða algert skattfrelsi, en allar þessar stofnanir greiði engu að síður fasteignaskatt samkvæmt lögum nr. 67/1945, og að ólíklegt sé, að það hafi verið ætlun löggjafans að

gera hlut Áburðarverksmiðjunnar h/f betri en nokkurra þeirrar stofnunar hér á landi, sem skattfrelsis nýtur. Það sé því ljóst, að gjörðarþoli sé skattskyldur samkvæmt nýnefndum lögum.

Á þetta sjónarmið gjörðarbeiðanda getur rétturinn eigi falli. Úrslit málsins hljóta að álitu réttarins að velja á því öðru fremur, hversu skýra beri 9. gr. laga nr. 40/1949, en þar segir svo: „Áburðarverksmiðjan skal undanþegin öllum sköttum og opinberum gjöldum nema útsvari til sveitarsjóðs . . .“ Hér virðist svo skýrt að orði kveðið, að vart orkar tvímælis um vilja löggjafans til að undanþiggja gjörðarþola öllum sköttum og opinberum gjöldum, og þyrfti því sterkari rök en fram hafa komið í málinu fyrir því, að annað hafi vakað fyrir löggjafanum en í nefndu lagaákvæði segir beinum orðum. Verður rétturinn og að fallast á þá skoðun gjörðarþola, að enda þótt hann hafi greitt af hendi ýmis gjöld, sem talizt gætu til opinberra gjalda, svo sem aðflutnings- og útflutningsgjöld, skatta af bifreiðum sínum, þinglesturs- og stimpilgjöld o. s. frv., þá hafi hann eigi með því viðurkennt í framkvæmd skattskyldu sína samkvæmt lögum nr. 67/1945. Þá fær rétturinn eigi séð, að það geti á nokkurn hátt bundið gjörðarþola eða skert rétt hans til þess skattfrelsis, sem honum er veitt samkvæmt hljóðan orðanna í 9. gr. laga nr. 40/1949, að stofnanir þær, sem að framan greinir, hafa eigi neytt sams konar réttar síns. Þá virðist og eigi ólíklegt að álitu réttarins, að löggjafinn hafi einmitt viljað gera hlut gjörðarþola slíkan, er beinum orðum segir í nýnefndri lagagrein, einkum þegar þess er gætt, að gjörðarþoli hefur þá sérstöðu, miðað við fyrrgreindar stofnanir, að hann er háður verðlagsákvörðunum landbúnaðarráðherra og ber að selja afurðir sínar við kostnaðarverði, sbr. 8. gr. laga nr. 40/1949. Hér við bætist, að rétturinn verður að fallast á þá skilgreiningu gjörðarþola (sbr. 7. gr. laga nr. 67/1945, sbr. 1. gr. sömu laga og enn fremur lög nr. 29/1952), að gjald það, sem hér er deilt um, sé að nokkru hreinn skattur, er ótvírætt falli undir undanþáguheimildina í 9. gr. laga nr. 40/1949, og að nokkru endurgjald fyrir þjónustu, sem veita skuli, en gjörðarþola sé eigi skylt að greiða, þar eð honum, svo sem viðurkennt er í málinu, hafi eigi verið látin sú þjónusta í té.

Samkvæmt framanskráðu lítur rétturinn svo á, að gjörðarþola beri eigi að greiða umræddan skatt samkvæmt lögum nr. 67/1945, og að því verði að synja um framgang hinnar umbeðnu lögtaks-gjörðar. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður fyrir réttinum verði látinn falla niður.

Því úrskurðast:

Hin umbeðna lögtaksgjörð á eigi fram að ganga. Málskostnaður fellur niður.

Miðvikudaginn 12. júní 1957.

Nr. 41/1957. **María Hugrún Ólafsdóttir Jensen**

(Ágúst Fjeldsted hrl.)

gegn

Ósvaldi Knudsen (Einar B. Guðmundsson hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómárar Hæstaréttar.

Umráð barns.

Dómur Hæstaréttar.

Þorsteinn S. Thorarensen, fulltrúi borgarfógeta í Reykjavík, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða úrskurð.

Áfrýjandi, sem fengið hefur gjafsókn hér fyrir dómi, hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 1. marz 1957. Krefst hún þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði felldur úr gildi og að lagt verði fyrir fógeta að fá henni í hendur umráð drengsins Vilhjálms Ósvaldssonar. Svo krefst hún og málskostnaðar úr hendi stefnda í héraði og að honum verði einnig dæmt að greiða henni málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, og að málflutningsmanni hennar fyrir Hæstarétti verði ákveðin hæfileg málssóknarlaun.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði staðfestur og að áfrýjanda verði gert að greiða honum málskostnað fyrir Hæstarétti eftir mati dómsins.

Vilhjálmur Ósvaldsson er sonur aðilja máls þessa, fæddur utan hjónabands hinn 14. maí 1944. Hefur áfrýjandi haft foreldraráð yfir honum lögum samkvæmt. Vilhjálmur dvaldist hjá móður sinni fram til haustsins 1945, er hún sigldi til Danmerkur til námsdvalar. Eftir það dvaldist Vilhjálmur á heimili systur áfrýjanda í Reykjavík fram til 19. júlí 1948, en þá fluttist hann á heimili stefnda og dvaldist hjá honum